

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Łodzi

LLO. 410.004.02.2022

Pani
Agnieszka Szymańska
Dyrektor Specjalnego Ośrodka
Szkolno-Wychowawczego Nr 1
w Łodzi
ul. Siedlecka 7/21
93-138 Łódź

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/22/075 - Edukacja głuchych i niedosłyszących dzieci i młodzieży

Chojnacki

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Nr 1 w Łodzi, ul. Siedlecka 7/21, 93-138, Łódź (dalej: Ośrodek, SOSW, szkoła)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Agnieszka Szymańska, Dyrektor, od 1 września 2005 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Przygotowanie szkoły do zapewnienia odpowiednich warunków nauki dla uczniów z wadą słuchu, w tym m.in. kompetencje pracowników szkoły umożliwiające uczniom z wadą słuchu korzystanie z oferty szkoły oraz zapewnienie przez szkołę dostępu do informacji dla niesłyszących i niedosłyszących rodziców lub opiekunów uczniów.2. Organizacja procesu edukacji uczniów z wadą słuchu, w tym w szczególności zapewnienie zindywidualizowanego procesu kształcenia, a także przygotowania do egzaminów.
Okres objęty kontrolą	2019 – 2022 do czasu zakończenia kontroli (lata szkolne: 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli zdarzenia mające wówczas miejsce miały wpływ na kontrolowany okres.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Łodzi
Kontrolerzy	Małgorzata Chojnacka, specjalista k.p., upoważnienie do kontroli nr LLO/39/2022 z 15 lutego 2022 r.

(akta kontroli str. 1-2)

¹ Dz.U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 uczniom z niepełnosprawnością słuchu zapewniono w Ośrodku dostęp do systemu kształcenia odpowiedniego do ich potrzeb.

W ocenie NIK Dyrektor Ośrodka podejmowała skuteczne działania w celu przyjęcia do szkoły każdego ucznia z wadą słuchu zgłaszającego chęć nauki. Warunki kształcenia i możliwości organizacyjne Ośrodka nie były przyczyną rezygnacji uczniów z wadą słuchu z nauki w placówce. W okresie objętym kontrolą do Ośrodka, do organu prowadzącego, a także organu sprawującego nadzór pedagogiczny nie wpłynęły skargi od rodziców lub opiekunów uczniów niesłyszących lub słabosłyszących, dotyczące komunikowania się ze szkołą. Ośrodek udostępnił w języku migowym na stronie internetowej niezbędne informacje dotyczące możliwości uczęszczania do szkół wchodzących w skład Ośrodka.

W opracowywanych w Ośrodku programach edukacyjno-terapeutycznych rzetelnie uwzględniano indywidualne potrzeby uczniów określane w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego. Na zajęciach lekcyjnych warunki, narzędzia i metody pracy były dostosowane do możliwości uczniów z wadą słuchu. Realizowane były założenia indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych. W ramach zajęć rewalidacyjnych uwzględniono i realizowano w szczególności rozwijanie u uczniów umiejętności komunikacyjnych poprzez naukę języka migowego. Nauczycielom zapewniono możliwość doskonalenia w zakresie komunikacji w języku migowym PJM. W okresie pandemii COVID-19 uczniowie z wadą słuchu brali udział w zajęciach lekcyjnych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

Z naruszeniem § 10 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli³ realizowano wszystkie zajęcia rewalidacyjne w czasie 45 minut, zamiast w wymaganym czasie 60 minut⁴.

Wskazane w § 6 ust. 6 pkt 4 i 9 rozporządzenia MEN w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół limity uczniów w oddziałach, w których uczyli się uczniowie z wadą słuchu oraz z różnymi rodzajami niepełnosprawności były przekroczone.

Z naruszeniem § 15 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli⁵, Dyrektor zatrudniła siedmiu⁶ nauczycieli, którzy nie posiadali kwalifikacji w zakresie odpowiednim do niepełnosprawności uczniów. Nie skorzystała z możliwości wystąpienia do organu sprawującego nadzór pedagogiczny o zgodę na zatrudnienie wskazanych nauczycieli nieposiadających wymaganych kwalifikacji, co było możliwe na podstawie art. 10 ust. 9 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela⁷.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dz. U. poz. 502 ze zm., dalej: rozporządzenie MEN w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół.

⁴ Liczba godzin zajęć rewalidacyjnych ujętych w IPET odpowiadała liczbie godzin w planach zajęć uczniów przy założeniu, że godzina zajęć rewalidacyjnych wynosi 45 minut.

⁵ Dz. U. z 2020 r., poz. 1289, dalej: Rozporządzenie MEN w sprawie szczegółowych kwalifikacji.

⁶ W roku szkolnym 2021/2022, we wcześniejszych latach odpowiednio troje i czworo.

⁷ Dz. U. z 2021 r., poz. 1762, dalej: Karta Nauczyciela.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁸ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Przygotowanie szkoły do zapewnienia odpowiednich warunków nauki dla uczniów z wadą słuchu, w tym m.in. kompetencje pracowników szkoły umożliwiające uczniom z wadą słuchu korzystanie z oferty szkoły oraz zapewnienie przez szkołę dostępu do informacji dla niesłyszących i niedosłyszących rodziców lub opiekunów uczniów

Opis stanu faktycznego

1.1. W okresie objętym kontrolą w skład Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego Nr 1 wchodziły:

- Branżowa Szkoła Specjalna I stopnia Nr 22 dla uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu lekkim, niesłyszących, słabo słyszących, z afazją, autyzmem i zespołem Aspergera,
- Szkoła Policealna Specjalna nr 23 dla uczniów niesłyszących, słabo słyszących, z afazją, autyzmem i zespołem Aspergera,
- Technikum Specjalne nr 24 niesłyszących, słabo słyszących, z afazją, autyzmem i zespołem Aspergera,
- LVII Liceum Ogólnokształcące Specjalne niesłyszących, słabo słyszących, z afazją, autyzmem i zespołem Aspergera,
- Branżowa Szkoła Specjalna II stopnia nr 1 niesłyszących, słabo słyszących, z afazją, autyzmem i zespołem Aspergera.

(akta kontroli str. 11-172)

W Statucie Ośrodka określono m.in. cele i zadania SOSW oraz wchodzących w jego skład placówek, zadania nauczycieli (w tym wychowawców klas, psychologa szkolnego, pedagoga, logopedę, terapeutę usprawniania ruchowego), wewnętrzne zasady oceniania, a także zawarto zapisy dotyczące organizacji wychowania i opieki (w tym współpracy z rodzicami, udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz pomocy materialnej uczniom).

(akta kontroli str. 11-76)

W latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 chęć nauki w Ośrodku zgłosiło 48 niesłyszących lub słabosłyszących osób.

W roku 2019/2020 było to 23 uczniów, w 2020/2021 – 12 uczniów, a w 2021/2022 – 13 uczniów. Rodzice uczniów lub pełnoletni kandydat składali wniosek o przyjęcie do Szkoły wraz z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego do Dyrektora Szkoły, a także skierowaniem wystawionym przez organ prowadzący.

W okresie objętym kontrolą przyjęto wszystkich uczniów z wadą słuchu, których wnioski wraz z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego wpłynęły do szkoły.

(akta kontroli str. 189)

⁸ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

1.2. W okresie objętym kontrolą z nauki w Ośrodku zrezygnowało 11 uczniów, w tym: w roku szkolnym 2019/2020 sześćo uczniów, w roku szkolnym 2020/2021 – troje i w roku szkolnym 2021/2022 dwoje uczniów.

Przyczyną rezygnacji było podjęcie pracy (siedem osób⁹) lub zmiana szkoły (trzy osoby¹⁰). Jeden uczeń – cudzoziemiec – powrócił do kraju.

(akta kontroli str.196-198)

1.3. W poszczególnych latach szkolnych objętych kontrolą nauczanie osób niesłyszących powierzono odpowiednio: 46, 42 i 47 nauczycielom. Wszyscy nauczyciele prowadzący lekcje w oddziałach, w których uczyły się osoby niesłyszące, posiadali wykształcenie kierunkowe, a także ukończone kurs kwalifikacyjny lub studia podyplomowe z zakresu oligofrenopedagogiki. Odpowiednio: 40, 35, 36 nauczycieli (poza nauczycielami języka angielskiego, odpowiednio: trzema, trzema i czterema) posiadało ukończony kurs kwalifikacyjny, studia podyplomowe lub specjalizację z surdopedagogiki, co było zgodne z § 15 ust. 1 Rozporządzenia MEN w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli. Odpowiednio: troje, czworo i siedmioro zatrudnionych nauczycieli nie posiadało takich kwalifikacji, o czym szerzej w sekcji *stwierdzone nieprawidłowości*. Na stanowiskach pracowników pedagogicznych (wychowawcy internatu, pedagog, psycholog, logopeda) zatrudniano łącznie odpowiednio 12, 13 i 11 osób. Posiadali oni wymagane wykształcenie. Ponadto wszyscy legitymowali się ukończonym kursem kwalifikacyjnym lub studiami podyplomowymi z zakresu surdopedagogiki.

W latach szkolnych objętych kontrolą odpowiednio: 40, 36 i 38 nauczycieli legitymowało się znajomością języka migowego (PJM¹¹, SJM¹² lub obu)¹³. Potwierdzoną znajomość języka migowego posiadali również wszyscy pracownicy pedagogiczni¹⁴.

W okresie objętym kontrolą w Ośrodku zajęcia z osobami z wadą słuchu prowadziło dziewięć¹⁵ osób bez potwierdzonej znajomości języka migowego SJM lub PJM.

(akta kontroli str. 202-271)

Dyrektor wyjaśniła, że osoby te są zatrudnione w placówce od niedawna i prowadzą przede wszystkim zajęcia praktycznej nauki zawodu lub zajęcia wychowania fizycznego. Wskazała ponadto, że większość uczniów z wadą słuchu komunikuje się w sposób werbalny. W dużej mierze są to absolwenci szkół integracyjnych lub ogólnodostępnych, którzy nie znają języka migowego. Podkreśliła również, że nie odnotowano problemów w kontaktach między nauczycielami a uczniami z wadą słuchu.

(akta kontroli str. 512-514)

W planie finansowym Ośrodka na doskonalenie nauczycieli w latach 2019-2021 ujęto środki w wysokości: 16,2 tys. zł, 14,4 tys. zł i 18,1 tys. zł, przy czym wydatkowano na ten cel odpowiednio: 15,8 tys. zł, 5,5 tys. zł i 1,9 tys. zł. Środki te zostały przeznaczone na udział nauczycieli w studiach podyplomowych z zakresu

⁹ Z czego cztery osoby uczyły się drugiego zawodu.

¹⁰ Dwie osoby przeniosły się do placówek niepublicznych, zaś jedna do szkoły we Wrocławiu.

¹¹ Polski Język Migowy – naturalny język komunikacji, którym posługują się głusi w Polsce, o własnej, odmiennej od polskiej, strukturze gramatycznej.

¹² System Językowo-Migowy - sztuczny system, który składa się z języka mówionego i miganego, czyli przekazu mowy za pomocą znaków, wywodzi się bezpośrednio z polskiego języka fonicznego.

¹³ W tym: 31, 27, 29 nauczycieli posiadało potwierdzoną znajomość języka migowego PJM, zaś 33, 28, 30 języka SJM, w tym SJM I st. – 10, dziewięć, 10 osób, SJM II st. – 10, sześć, osiem osób, SJM III st. – 13, 13, 12 osób.

¹⁴ W tym: siedem, siedem i sześć osób posiadało potwierdzoną znajomość języka migowego PJM, zaś odpowiednio: 10, 10, dziewięć osób posiadało potwierdzoną znajomość języka SJM, w tym: SJM I st. – cztery, jedna i pięć osób, SJM II st. – cztery, dwie i cztery osoby, SJM III st. – trzy, dwie i cztery osoby.

¹⁵ W latach 2019/2020 i 2020/2021 odpowiednio czworo i pięcioro.

historii (1 osoba), edukacji i rehabilitacji osób z zespołem Aspergera i autyzmem (1 osoba), oligofrenopedagogiki (2 osoby) oraz edukacji i terapii osób z autyzmem (2 osoby).

Dyrektor wyjaśniła, że niskie wydatki na doskonalenie nauczycieli w latach 2020-2021 spowodowane były pandemią i zawieszeniem wielu kursów i studiów podyplomowych na czas zagrożenia epidemiologicznego.

W okresie objętym kontrolą nauczyciele uczestniczyli również w kursach i szkoleniach branżowych, zaś w roku szkolnym 2019/2020 w ramach projektu finansowanego ze środków EFS dziewięciu nauczycieli wzięło udział w studiach podyplomowych z zakresu integracji sensorycznej (6 osób), gastronomii i żywienia człowieka (2 osoby), plastyki (1 osoba), arteterapii (1 osoba), dietetyki (1 osoba). Ponadto jedna osoba ukończyła kurs PJM obejmujący łącznie 280 godzin. W latach 2016-2017 dyrektor Ośrodka zorganizowała dla nauczycieli i pracowników pedagogicznych kurs języka migowego PJM w wymiarze 60 godzin, w którym wzięły udział 23 osoby. Zorganizowano także kurs PJM poziomu samodzielności dla pięciu nauczycieli oraz kurs języka PJM dla ośmiorga nauczycieli przedmiotów zawodowych.

Dyrektor wyjaśniła, że programy kursów i poziomy umiejętności PJM opracowane są na podstawie Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego. Nie ma standardów nazewnictwa dla poziomów kursów w Polsce (brak ujednoczenia). Powołując się na informacje uzyskane z Polskiego Związku Głuchych wskazała, że nie ujednoczono programów nauczania, liczby godzin, metodyki kształcenia itp. w całej Polsce. Dodała, że kurs zorganizowany w placówce w liczbie 60 godzin był kursem podstawowym.

(akta kontroli str. 416-422, 512-516)

W okresie objętym kontrolą w szkole zatrudniano pracowników posiadających naturalne kompetencje do pracy z uczniem z wadą słuchu, w tym niesłyszącego nauczyciela¹⁶. Na stanowisku pedagoga zatrudniono osobę, która jest dzieckiem niesłyszących rodziców i posługuje się naturalnym językiem migowym. Ponadto do 31 sierpnia 2021 r. osoba niesłysząca pracowała, jako wychowawca w internacie.

Dyrektor wyjaśniła, że w internacie SOSW Nr 1 większość stanowią wychowankowie słyszący i mówiący, nieposługujący się językiem migowym. Z uwagi na trudności komunikacyjne z uczniami słyszącymi, osoba ta znalazła zatrudnienie w innym ośrodku dla osób niesłyszących.

Ponadto Dyrektor wskazała, że *wychowawcy klas, nauczyciele, dyrekcja oraz niektórzy pracownicy administracji komunikują się za pomocą języka migowego. Nie odnotowano dotychczas zgłoszeń dotyczących trudności w komunikacji z personelem placówki.*

(akta kontroli str. 478-486)

1.4. W wewnętrznych dokumentach Ośrodka nie ujęto zasad kontaktów i współpracy z niesłyszącymi lub słabosłyszącymi rodzicami i opiekunami uczniów. W roku szkolnym 2021/2022 do Ośrodka uczęszczało pięcioro uczniów (w tym jedno rodzeństwo), których rodzice są niesłyszący, komunikujący się za pomocą języka migowego.

(akta kontroli str. 11-172, 478-481)

¹⁶ Nauczycielka języka migowego, języka polskiego i rewalidacji (nauczyciel dyplomowany, pracuje nadal), uczy języka migowego PJM w ramach zajęć rewalidacyjnych.

Dyrektor Ośrodka wyjaśniła, że żaden z rodziców czy opiekunów nie składał wniosku o specjalne sposoby komunikacji. Dyrektor podkreśliła, że nie zgłaszano problemów w komunikacji z pracownikami Ośrodka.

(akta kontroli str. 478-481)

Do Ośrodka nie wpłynęły żadne skargi od rodziców lub opiekunów uczniów niesłyszących lub słabosłyszących dotyczących komunikowania się ze szkołą. Skargi nie wpłynęły również do organu prowadzącego ani do organu sprawującego nadzór pedagogiczny.

(akta kontroli str. 478-481, 490-494, 505-507)

Na stronie internetowej Ośrodka (<https://sosw1.szkoły.lodz.pl/>), istotne dla rodziców i opiekunów informacje dotyczące organizacji szkoły, zasad rekrutacji, oferty edukacyjnej, wychowawczej i terapeutycznej, możliwości kontaktu ze szkołą, jej nauczycielami prezentowane były w formie wideo w zakładce filmy migane. Ponadto na stronie www Ośrodka umieszczano także inne materiały video z transkrypcją na język migowy związane m.in. z ważnymi uroczystościami czy świętami. W trakcie kontroli do nazwy zakładki dodano symbol ucha.

(akta kontroli str. 424)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowości:

1. W latach szkolnych objętych odpowiednio: troje, czworo i siedmioro¹⁷ zatrudnionych nauczycieli nie posiadało kwalifikacji w zakresie odpowiednim do niepełnosprawności uczniów, co było niezgodne z § 15 ust. 2 Rozporządzenia MEN w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli.

Dyrektor przyznała, że zatrudniając nauczycieli miała wiedzę, że posiadają oni kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska nauczyciela w placówce (wykształcenie wyższe zgodne z nauczaniem przedmiotem, przygotowanie pedagogiczne, pedagogika specjalna) bez kwalifikacji związanych z nauczaniem osób niesłyszących lub słabosłyszących. Planowała ich pracę w oddziałach dla uczniów ze spektrum autyzmu i niepełnosprawnością intelektualną. Jednakże z racji specyfiki ośrodka, różnorodności zawodów, niepełnosprawności i typów szkół bardzo trudno jest przewidzieć, jakie będą składy osobowe danej klasy. Młodzież podejmuje decyzje o rodzaju szkoły i typie kształcenia bardzo często w ostatniej chwili, albo nawet w trakcie roku szkolnego. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom uczniów i ich rodziców składy klas się zmieniają. Poza tym bardzo trudno jest pozyskać nauczycieli z wszechstronnymi kwalifikacjami, szczególnie nauczycieli kształcenia zawodowego.

(akta kontroli str. 482-486)

NIK dostrzega problemy kadrowe i organizacyjne, nie neguje też kwalifikacji i kompetencji nauczycieli Ośrodka, zauważa jednak, że w świetle przywołanych przepisów, kwalifikacje części nauczycieli nie są dokładnie tymi, jakich w przedmiotowym zakresie wymaga prawodawca. Nadto Dyrektor Ośrodka nie skorzystała z możliwości wystąpienia do organu sprawującego nadzór pedagogiczny o zgodę na zatrudnienie wskazanych

¹⁷ Dwoje nauczycieli wychowania fizycznego zatrudnionych na zastępstwo, jeden nauczyciel matematyki oraz troje nauczycieli przedmiotów zawodowych (grafika komputerowa, informatyka)

nauczycieli nieposiadających wymaganych kwalifikacji, co było możliwe na podstawie art. 10 ust. 9 Karty Nauczyciela.

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objęty kontrolą Dyrektor zapewniła skuteczne rozwiązania organizacyjne umożliwiające uczniom z wadą słuchu korzystanie w pełni z oferty Ośrodka. Do szkół zostali przyjęci wszyscy chętni uczniowie, którzy złożyli wymagane dokumenty. Nie odnotowano przypadków rezygnacji z nauki spowodowanych warunkami organizacyjnymi placówki. Ponadto ani do Ośrodka, ani do organu prowadzącego czy też organu sprawującego nadzór pedagogiczny nie wpłynęły skargi od rodziców lub opiekunów uczniów niesłyszących lub słabosłyszących dotyczących komunikowania się ze szkołą. Na stronie internetowej placówki zamieszczono niezbędne informacje dotyczące możliwości uczęszczania do szkół wchodzących w skład Ośrodka w języku migowym. Jednakże z naruszeniem § 15 ust. 2 Rozporządzenia MEN w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, Dyrektor Ośrodka zatrudniła siedmiu nauczycieli, którzy nie posiadali kwalifikacji, w zakresie odpowiednim do niepełnosprawności uczniów.

OBSZAR

2. Organizacja procesu edukacji uczniów z wadą słuchu, w tym w szczególności zapewnienie zindywidualizowanego procesu kształcenia, a także przygotowania do egzaminów

Opis stanu faktycznego

2.1. W latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021 i 2021/2022 do Ośrodka uczęszczało odpowiednio 58, 32 i 42 uczniów z wadami słuchu, z czego odpowiednio 26, 13, 20 niesłyszących i 21, 13, 17 słabosłyszących, oraz 11, sześciu i pięciu z niepełnosprawnościami sprzężonymi¹⁸. Liczba uczniów w poszczególnych placówkach wchodzących w skład Ośrodka kształtowała się w następujący sposób:

- w liceum ogólnokształcącym: dwoje, dwoje i czworo niesłyszących oraz 10, czworo i czworo słabosłyszących,
- w technikum: pięcioro, dwoje, troje niesłyszących oraz troje, dwoje i czworo słabosłyszących, a także jeden uczeń z niepełnosprawnościami sprzężonymi – słabosłyszący w roku szkolnym 2019/2020,
- w szkole branżowej I stopnia: 19, pięcioro i dziewięcioro niesłyszących oraz sześcioro, pięcioro i siedmioro słabosłyszących, a także czworo, jeden i zero uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi – niesłyszących oraz sześcioro, pięcioro i pięcioro uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi – słabosłyszących,
- w szkole branżowej II stopnia: zero, czworo i czworo niesłyszących oraz zero, dwoje i dwoje słabosłyszących,

Natomiast w szkole policealnej w roku szkolnym 2019/2020 uczyło się dwoje słabosłyszących uczniów.

(akta kontroli str. 191-195)

2.2. W latach szkolnych objętych kontrolą łączna liczba oddziałów na różnych poziomach kształcenia wynosiła odpowiednio: 20, 21, 24, w tym:

- w Liceum ogólnokształcącym: cztery, pięć, pięć,
- w technikum: sześć, siedem, osiem,
- w szkole branżowej I stopnia: dziewięć, osiem, 10,

¹⁸ Odpowiednio niesłyszący: cztery, jeden i zero oraz słabosłyszący: siedem, pięć i pięć.

- w szkole branżowej II stopnia: zero, jeden, jeden,
- w szkole policealnej: jeden, zero, zero.

Łączna liczba oddziałów na różnych poziomach kształcenia, do których uczęszczały osoby niesłyszące lub słabosłyszące wynosiła odpowiednio 15, 13, 16, w tym:

- w liceum ogólnokształcącym: trzy, trzy i trzy,
- w technikum: cztery, trzy, pięć,
- w szkole branżowej I stopnia: siedem, sześć, siedem,
- w szkole branżowej II stopnia: zero, jeden, jeden.

W szkole policealnej w okresie objętym kontrolą osoby z wadą słuchu uczyły się w jednym oddziale w roku szkolnym 2019/2020.

(akta kontroli str. 190)

W poszczególnych latach objętych kontrolą zorganizowano po jednym oddziale, w których uczyły się wyłącznie osoby niesłyszące. Ponadto w roku szkolnym 2019/2020 funkcjonowały dwa oddziały, w których uczyły się osoby niesłyszące w tym osoby niesłyszące z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

Analizą prawidłowości organizacji oddziałów, których uczniami byli niesłyszący lub słabosłyszący objęto łącznie 17 klas, w tym:

- w roku szkolnym 2021/2022: cztery klasy pierwsze¹⁹, dwie klasy drugie²⁰ oraz trzy klasy trzecie²¹, w których uczyło się łącznie odpowiednio: 24, 11 i 20 osób, w tym: 12, dziewięć i dziewięć osób niesłyszących lub słabosłyszących. U pozostałych uczniów zdiagnozowano m.in.: niepełnosprawność ruchową w tym afazję, autyzm w tym Asperger lub niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim.

- roku szkolnym 2020/2021: dwie klasy pierwsze²² oraz trzy klasy drugie²³, w których uczyło się łącznie odpowiednio: 11 i 21 osób, w tym: dziewięć i dziewięć osób niesłyszących lub słabosłyszących. U pozostałych uczniów zdiagnozowano m.in.: niepełnosprawność ruchową w tym afazję, autyzm w tym Asperger lub niepełnosprawność intelektualną oraz ruchową w stopniu lekkim.

- w roku szkolnym 2019/2020: trzy klasy pierwsze²⁴, w których uczyło się łącznie odpowiednio 26 osób, w tym dziewięć osób niesłyszących lub słabosłyszących. U pozostałych uczniów zdiagnozowano m.in.: afazję, autyzm lub niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim.

W dwóch z 17 analizowanych oddziałów uczyli się wyłącznie uczniowie z wadą słuchu. Liczba uczniów w tych oddziałach nie przekroczyła ośmiu osób i była zgodna z § 6 ust. 6 pkt 4 Rozporządzenia MEN w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli.

W pozostałych 15 oddziałach uczyli się uczniowie z różnymi rodzajami niepełnosprawności. W sześciu z nich liczebność była zgodna z rozporządzeniem MEN w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół. W pozostałych dziewięciu przypadkach liczba uczniów przekraczała wskazany w ww.

¹⁹ Klasa pierwsza w Liceum, Technikum o profilu grafik, Technikum o profilu informatyk i Szkole branżowej I stopnia (kucharz niesłyszący).

²⁰ Klasa druga w Szkole branżowej I stopnia (kucharz niesłyszący) i Szkole branżowa II stopnia (technik żywienia).

²¹ Klasa trzecia w Liceum, Szkole branżowa I stopnia (monter) oraz Technikum.

²² Klasa pierwsza w Szkole branżowej I stopnia (kucharz niesłyszący) i Szkole branżowa II stopnia (technik żywienia).

²³ Klasa druga w Liceum, Szkole branżowa I stopnia (monter) oraz Technikum.

²⁴ Klasa pierwsza w Liceum, Szkole branżowa I stopnia (monter) oraz Technikum.

rozporządzeniu limit pięciu uczniów w oddziale i wynosiła odpowiednio od sześciu do 14 osób, o czym szerzej w sekcji *stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 272-280, 324-332)

b) W okresie objętym kontrolą w SOSW nie organizowano zajęć świetlicowych.

(akta kontroli str. 512-514)

c) Analiza ramowych planów nauczania w zakresie zapewnienia minimalnego tygodniowego wymiaru godzin zajęć rewalidacyjnych dla oddziałów objętych badaniem wykazała, że we wszystkich oddziałach zapewniono tygodniowy wymiar zajęć z uwzględnieniem godzin lekcyjnych a nie zegarowych. Ponadto w czterech z 17 oddziałów objętych badaniem, wymiar godzin zajęć rewalidacyjnych był niższy od wymaganego Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół²⁵, o czym szerzej w sekcji *stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 339-415)

d) W związku z epidemią Covid-19 w Ośrodku wprowadzono procedury dotyczące organizacji pracy placówki, w tym biblioteki szkolnej, internatu, jadalni, kuchni oraz sali gimnastycznej mające na celu ograniczenie zagrożenia wirusem SARS-COV-2. W roku szkolnym 2019/2020²⁶ wszyscy uczniowie z wadą słuchu (58) brali udział w zajęciach lekcyjnych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Podobnie w roku szkolnym 2020/2021 w zajęciach z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość w miejscu zamieszkania brali udział wszyscy uczniowie (32²⁷). Wyjątkiem były zajęcia praktyczne realizowane na terenie Ośrodka, w których udział wzięło 15 osób w okresie od 2 do 27 listopada 2020 r. oraz po 19 osób w okresie od 30 listopada 2020 r. do 22 marca 2021 r. oraz od 19 kwietnia do 17 maja 2021 r. Natomiast w roku szkolnym 2021/2022 w zajęciach online brało udział 14 osób w okresie od 15 do 19 listopada 2021 r. oraz 21 osób w okresie od 27 stycznia do 13 lutego 2022 r. Pozostali uczniowie brali udział w zajęciach na terenie szkoły. Łączna liczba nauczycieli przebywających na kwarantannie w poszczególnych latach objętych kontrolą wyniosła odpowiednio: zero, 13 i 33 osoby.

Dyrektor wyjaśniła, że w pierwszych miesiącach funkcjonowania nauczania zdalnego kontakt z uczniami był utrudniony ze względu na brak dostosowania narzędzi do komunikacji zdalnej. Materiały dostarczane były uczniom do domu lub za pośrednictwem poczty elektronicznej. Po wprowadzeniu możliwości prowadzenia zajęć poprzez aplikację Teams w Ośrodku nie odnotowywano problemów z uczęszczaniem uczniów na zajęcia online.

(akta kontroli str. 177-188, 199-201, 512-514)

2.3. Programy nauczania uczniów z wadą słuchu objętych kształceniem specjalnym dostosowane były do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia. Dostosowanie następowało na podstawie opracowanego dla ucznia Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego²⁸ uwzględniającego zalecenia zawarte w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.

Analizą w tym zakresie objęto dokumentację 30 uczniów z wadą słuchu posiadających w okresie objętym kontrolą orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Opinię na temat dokumentacji wydała powołana biegła, która

²⁵ Dz. U. poz. 639 ze zm., dalej: rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół.

²⁶ Od 13 marca do 26 czerwca 2020, w tym od 13 marca do 24 kwietnia 2020 r. – 58 osób, od 25 kwietnia do 26 czerwca 2020 r. – 44 osoby. Pozostałe osoby z uwagi na uczęszczanie do ostatniej klasy liceum, technikum zakończyły rok szkolny pod koniec kwietnia 2020 r.

²⁷ Od 31 marca 2021 – 31 uczniów, jedna osoba zrezygnowała z nauki.

²⁸ Dalej: IPET.

wskazała, że Indywidualne Programy Edukacyjno-Terapeutyczne zostały opracowane poprawnie i zawierały wskazania zawarte w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego oraz kryteria, jakie są w tym zakresie wymagane.

Wskazała jednakże, że w przedłożonej do kontroli dokumentacji brak było wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia²⁹, na podstawie której sporządzono IPET. Ponadto wskazała, że przedłożone do kontroli programy zajęć rewalidacyjnych odnoszą się do grupy uczniów, a nie do konkretnego ucznia i jego zindywidualizowanych potrzeb, zaś niektóre z dokumentów nie posiadają wskazań pozwalających zidentyfikować, za jaki okres została sformułowana ocena. Zwróciła również uwagę na brak dokumentów potwierdzających, że rodzice/ prawni opiekunowie byli informowani o spotkaniach, na których dokonywano WOPFU.

Dyrektor wyjaśniła, że w wyniku omyłki nie dostarczano do analizy arkuszy wyspecjalizowanej oceny poziomu funkcjonowania ucznia, na podstawie których zostały opracowane arkusze IPET. Wskazała również, że ramowe plany nauczania określają minimalną liczbę godzin zajęć rewalidacyjnych dla oddziału (nie poszczególnego ucznia). *Programy zajęć rewalidacyjnych opracowane są przez nauczycieli dla określonego rodzaju zajęć i oddziału. Mają one charakter ramowy-uszczegółowienie następuje podczas pracy z każdym uczniem. Nauczyciele stosują indywidualizację procesu rewalidacyjnego w zależności od potrzeb ucznia.* Dyrektor wyjaśniła, że w arkuszach WOPFU, w których nie wskazano okresu, którego dotyczą, umieszczono datę sporządzenia oceny, czyli czerwiec danego roku, co wskazuje na zakończenie zajęć szkolnych (ocena za II półrocze roku szkolnego).

Wyjaśniła również, że rodzice/prawni opiekunowie byli informowani o spotkaniach wielospecjalistycznych zespołów do oceny funkcjonowania ucznia. Fakt ten nie był odnotowywany na dokumentach z uwagi na okres pandemii. Wychowawcy kontaktowali się z rodzicami/ opiekunami telefonicznie lub za pośrednictwem komunikatorów/ platform.

Ponadto w IPET nie określono zakresu współdziałania z: poradniami psychologiczno-pedagogicznymi w tym specjalistycznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli, organizacjami pozarządowymi lub innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży, o czym szerzej w sekcji *stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 428-475, 508-514)

W trakcie kontroli biegła przeprowadziła wizytację lekcji z wykorzystaniem metod komunikacji zdalnej, celem sprawdzenia stopnia dostosowania warunków, narzędzi i metod pracy do możliwości uczniów z wadą słuchu, a także realizacji założeń indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych. W ocenie biegłej metody komunikacji nauczyciela z uczniami były w pełni dostosowane. Nauczyciel wykorzystywał różnorodne sposoby komunikowania, zastosował prawidłowe proporcje czasu pracy indywidualnej i zbiorowej, aktywizował uczniów poprzez przydzielenie zadań, kart pracy, skutecznie zachęcał do wypowiedziania się, zadawania pytań, udzielał indywidualnych wskazówek dla poszczególnych uczniów. Biegła oceniła, że zajęcia zostały dobrze przygotowane, sprawnie zrealizowane, z pełną kontrolą czasu pracy w ramach poszczególnych części lekcji. Wskazała ponadto na dobry kontakt nauczyciela z uczniami.

W wyniku przeprowadzonych w trakcie kontroli oględzin sal lekcyjnych³⁰ stwierdzono, że oświetlenie górne oraz oświetlenieienne³¹ zapewniały wyraźny obraz twarzy nauczyciela oraz twarzy uczniów. Stoliki i krzesła dostosowane były do

²⁹ Dla badanych 30 uczniów, dalej: WOPFU.

³⁰ Sale nr 2, 7, i 10 zlokalizowane na I piętrze budynku Ośrodka.

³¹ W oknach sal zamontowano również rolety.

wzrostu uczniów, nie były podklejone dodatkowym materiałem tłumiącym hałas, posiadały gumowe elementy fabrycznie zamocowane na końcach nóżek. Sposób ustawienia ławek zapewniał dobrą widoczność sylwetki nauczyciela, a także tablicy szkolnej oraz ekranu do wyświetlania slajdów z rzutnika. W salach do nauki przedmiotu teoretycznych³² podłoga wyłożona była wykładziną pcv, natomiast w sali³³ do zajęć praktycznych z przygotowywania posiłków płytkami z terakoty.

(akta kontroli str. 425-475)

Uczniom zapewniono możliwość realizacji programu zajęć rewalidacyjnych zgodnie z postanowieniami zawartymi w IPET i jego modyfikacjach. Analiza prowadzonych w dziennikach zajęć rewalidacyjnych³⁴ w roku szkolnym 2021/2022 wykazała, że liczba godzin zajęć rewalidacyjnych ujętych w IPET odpowiadała liczbie godzin w planach zajęć uczniów przy założeniu, że godzina zajęć rewalidacyjnych wynosi 45 minut, o czym szerzej w sekcji *stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 354-415)

W przypadku praktyk zawodowych poza Ośrodkiem w celu wsparcia uczniów w komunikacji zapewniono obecność opiekuna praktyk – nauczyciela z placówki.

Dyrektor wyjaśniła, że nie odnotowano problemów w kontaktach między pracodawcami a praktykantami - uczniami z wadą słuchu.

(akta kontroli str. 512-514)

W ramach zajęć rewalidacyjnych uwzględniono i realizowano w szczególności rozwijanie umiejętności komunikacyjnych poprzez naukę języka migowego PJM. Zajęcia te prowadzone były przez nauczyciela z wadą słuchu posiadającego naturalne kompetencje do nauki języka PJM. Na zajęciach korzystano z podręczników Joanny Machowskiej „Gramatyka? Dlaczego nie?!” oraz „Gramatyka? Ależ tak!”. W zajęciach w poszczególnych latach objętych kontrolą uczestniczyło odpowiednio: 48, 55 i 36 uczniów.

Dyrektor wyjaśniła, że podręcznik do nauczania języka migowego ustalał nauczyciel. Placówka refundowała zakup podręczników w ramach rządowego programu „Wyprawka szkolna” dla uczniów niepełnosprawnych. Ponadto uczniowie korzystali z materiałów przygotowanych przez nauczyciela.

(akta kontroli str. 482-489)

2.4. Na koniec lat szkolnych 2019/2020 i 2020/2021 do przystąpienia do egzaminów maturalnych uprawnionych było odpowiednio 14 i jedna osoba, z czego do egzaminu przystąpiło osiem i zero, co stanowiło 57% i 0%. Zdawalność przedmiotów w formie pisemnej na poziomie podstawowym w roku szkolnym 2020/2021 wyniosła odpowiednio: język polski – 63%, matematyka – 50%, język nowożytny – 75%.

We wcześniejszych latach szkolnych, do egzaminów pisemnych na poziomie podstawowym przystępowało od 22 %, tj. dwoje z dziewięciu uczniów w roku szkolnym 2015/2016 do 83%, tj. pięciu z sześciu uczniów w roku 2013/2014).

Uzyskany przez nich średni wynik z pisemnego egzaminu maturalnego wyniósł:

- język polski: 2012/2013 – 47%; 2013/2014 – 34%; 2014/2015 – 19%; 2015/2016 – 49%, 2016/2017 – 22%, 2017/2018 – 29%,
- matematyka: 2012/2013 – 24%; 2013/2014 – 21%; 2014/2015 – 13%; 2015/2016 – 31%, 2016/2017 – 18%, 2017/2018 – 15%,

³² Sala nr 2 i 10.

³³ Sala nr 7.

³⁴ Dla sześciu przedmiotów: język migowy, rewalidacja mowy, rewalidacja słuchu, usprawnienie ruchowe, trening umiejętności społecznych, usprawnianie umiejętności komunikacyjnych.

- język obcy nowożytny: 2012/2013 – 45%; 2013/2014 – 37%; 2014/2015 – 32%; 2015/2016 – 63%, 2016/2017 – 26%, 2017/2018 – 45%.

Natomiast średni wynik z ustnego egzaminu maturalnego wyniósł:

- język polski: 2012/2013 – 71%; 2013/2014 – 57%; 2014/2015 – 46%; 2015/2016 – 30%, 2016/2017 – 23%, 2017/2018 – 44%,
- język obcy nowożytny: 2012/2013 – 40%; 2013/2014 – 29%; 2016/2017 – 40%, 2017/2018 – 49%.

Na koniec lat szkolnych 2019/2020 i 2020/2021 do przystąpienia do egzaminów zawodowych uprawnionych było odpowiednio 15 i jedna osoba, z czego do egzaminu przystąpiło sześcioro i jeden uczeń, co stanowiło 40% i 100%. Uzyskany przez nich średni wynik części pisemnej wyniósł: 55% i 50%, zaś z części praktycznej: 94% i 28%. Do obu części egzaminu zawodowego³⁵ przystąpiło odpowiednio czworo i jeden uczeń z wadą słuchu³⁶. W okresie objętym kontrolą jedna osoba z wadą słuchu otrzymała świadectwo kwalifikacyjne, zaś w całej szkole dwanaście osób.

We wcześniejszych latach szkolnych, do egzaminów na zawodowych przystępowało od 45 %, tj. dziewięcioro z 20 uczniów w roku szkolnym 2010/2011 do 95%, tj. 21 z 22 uczniów w roku 2016/2017).

Uzyskany przez nich średni wynik wyniósł:

- część pisemna: 2009/2010 – 43%, 2010/2011 – 39%, 2011/2012 – 35%, 2012/2013 – 43,7%; 2013/2014 – 44%; 2014/2015 – 39%; 2015/2016 – 40%, 2016/2017 – 41%, 2017/2018 – 44%, 2018/2019 – 40%
- część praktyczna: 2009/2010 – 80%, 2010/2011 – 90%, 2011/2012 – 73%, 2012/2013 – 66%; 2013/2014 – 85%; 2014/2015 – 66%; 2015/2016 – 48%, 2016/2017 – 85%, 2017/2018 – 68%, 2018/2019 – 73%.
- Świadectwo kwalifikacyjne spośród zdających obie części egzaminu otrzymało: w 2009/2010 r. – dwoje, 2010/2011 – jeden, 2011/2012- dwoje, 2012/2013- jeden, 2013/2014 - jeden, 2014/2015 - zero, 2015/2016 - troje, 2016/2017 – dwoje, 2017/2018 - dwoje i w 2018/2019 - czworo uczniów z wadą słuchu.

W okresie objętym kontrolą żaden z uczniów nie zdawał egzaminów z wykorzystaniem języka PJM. Egzaminy ustne z uwagi na pandemię COVID-19 nie były organizowane.

(akta kontroli str. 422-423)

Dyrektor wyjaśniła, że nie wszyscy uczniowie przystępują do egzaminów maturalnych lub potwierdzających kwalifikacje zawodowe z powodu braku wiary we własne siły, braku motywacji ze strony rodziców, problemów ze zmierzeniem się z własną wiedzą, a często również z powodu strachu przed egzaminem pisemnym, w którym brak jest dostosowań w postaci prostego tekstu. Zdaniem Dyrektora Ośrodka uczniowie mają problem ze zrozumieniem pojęć, słów, które nie są używane w codziennym języku, jak również zdań wielokrotnie złożonych. Ponadto na niski poziom zdawalności egzaminów maturalnych i zawodowych ma przede wszystkim wpływ brak dostosowań w postaci prostego sformułowania pytań i zadań w języku polskim (przełożenia na PJM, tak aby uczeń zrozumiał polecenia, szczególnie dla uczniów porozumiewających się tylko w języku migowym, którzy mają problem z gramatyką języka polskiego), a także brak możliwości przetłumaczenia treści pytań i zadań przez surdopedagoga z języka polskiego na PJM (nauczyciel może przetłumaczyć tylko czynności organizacyjne).

³⁵ Części pisemnej i praktycznej.

³⁶ W całej szkole do egzaminu przystąpiło odpowiednio: 26 i 19 uczniów.

Ponadto podkreśliła, że w Ośrodku uczy się młodzież nie tylko z wadą słuchu, ale również z innymi niepełnosprawnościami sprzężonymi. Uczniowie często nie znają podstaw języka polskiego, zaś komunikacja uczniów zarówno werbalna jak i w języku migowym jest uboga (mały zasób słów i pojęć, ubogi słownik czynny i bierny, brak rozumienia pojęć abstrakcyjnych), co przekłada się na niechęć do czytania spowodowaną nierozumieniem tekstu (stąd problem z pisaniem wypracowań, rozwiązywaniem zadań tekstowych).

Dyrektor wyjaśniła również, że zdawalność egzaminów praktycznych jest zdecydowanie wyższa, ponieważ uczniowie dużo lepiej radzą sobie z zadaniami praktycznymi. Podobnie jest z językiem angielskim, w którym gramatyka i składnia języka jest prostsza niż w polskim. Podkreśliła również, że w obecnym czasie nie ma podręczników dedykowanych uczniom niesłyszącym. *Te dostępne na rynku są za trudne i niezrozumiałe dla uczniów głuchych. Podstawa programowa obowiązująca obecnie zdecydowanie przerasta możliwości percepcyjne uczniów.*

Pedagog Ośrodka wyjaśniła, że niewielkie zainteresowanie przystąpieniem do egzaminów maturalnych i zawodowych wśród uczniów z wadą słuchu wynika przede wszystkim z *braku dostosowania podstawy programowej w nauczaniu przedmiotów ogólnych i zawodowych. Treści zawarte w podręcznikach są bardzo sztywne i obszerne. Nauczyciel nie jest w stanie przy takim natłoku informacji, w sposób rzeczowy i konkretny przekazać istotnych treści. Brak rozumienia słów, pojęć abstrakcyjnych oraz odmian fleksyjnych powoduje, że osoba ze znacznym ubytkiem słuchu szybko zniechęca się do przystępowania do egzaminu.* Ponadto podkreśliła wysoką zdawalność języka angielskiego na poziomie podstawowym. *Sytuacja ta spowodowana jest faktem, że język angielski jest podobny do struktury języka migowego. Brak odmian fleksyjnych ułatwia osobom z wadą słuchu rozumienie prostych zdań. Przekłada się to na liczbę osób, która zdaje język angielski na poziomie podstawowym. Niestety matura rozszerzona zawiera mnóstwo leksyki i konstrukcji gramatycznych niezrozumiałych dla osób z wadą słuchu. W przypadku matury z języka polskiego również należy podkreślić brak zrozumienia treści poleceń oraz znaczenia czytanych tekstów (...). Treści zadań, gdzie wymagana jest wyobraźnia przestrzenna i rozumienie pojęć abstrakcyjnych są zupełnie niezrozumiałe. Identyczna sytuacja dotyczy zdawalności egzaminów zawodowych.*

Ponadto wskazała, że języki migowe nie posiadają systemów morfologicznych, co w praktyce objawia się brakiem odmian znaków migowych przez przypadki, rodzaje i osoby. Powoduje to stosowanie gramatyk typu pozycyjnego, gdzie o sensie zdania decyduje szereg wyrazów. *Język migowy głuchych to ogół znaków manualno-mimicznych używanych przez niesłyszących do porozumiewania się między sobą. Język migowy posiada własną, specyficzną gramatykę pozycyjną, w której o sensie zdania decyduje kolejność wyrazów. Wytworzenie się takiej właśnie gramatyki spowodowane jest faktem, że znaki ideograficzne mają stałą formę - nie posiadają odmian przez przypadki i osoby, więc struktury gramatyczne trzeba pozyskiwać w inny sposób. Ten typ gramatyki jednak powoduje, że z języka polskiego na język migowy (i odwrotnie) nie można tłumaczyć słowa po słowie, lecz trzeba konstruować tłumaczone zdania w postaci całościowych struktur, zgodnie z zasadami gramatyki. Przytoczona powyżej struktura i charakterystyka języka migowego jest głównym wyznacznikiem problemów osób z niedostuchem w Polsce.*

Spośród powodów odstąpienia od egzaminów maturalnych lub zawodowych Psycholog w Ośrodku wskazała nieopanowanie na wystarczającym poziomie materiału nauczania, a także poziom trudności egzaminów. Ponadto wyjaśniła, że na poziom zdawalności egzaminów maturalnych i zawodowych wśród osób z wadą słuchu wpływa słaba znajomość języka polskiego przez osoby niesłyszące

(j. polski jest dla nich językiem obcym), różnice w gramatyce i składni języka polskiego i PJM (PJM jest odmiennym językiem z własną gramatyką i własnymi środkami wyrazu), a także brak dostosowań arkuszy egzaminacyjnych do możliwości językowych uczniów niesłyszących oraz brak wymogu znajomości języka migowego przez pracowników placówek oświatowych.

Niesłyszący nauczyciel języka polskiego i migowego podkreśliła, że język polski dla uczniów z wadą słuchu jest drugim językiem, pierwszym jest język migowy PJM, co oznacza, że uczniowie z wadą słuchu słabo znają język polski, gdyż używają innego zasobu słownictwa. Wynika to również z faktu, że większość rodziców (słyszących) nie zna języka migowego, stąd utrudniony jest kontakt z dzieckiem. To, jak również przekonanie uczniów, że matura jest niezbędna do podjęcia studiów, których nie planują, a nie do rozpoczęcia pracy, przekłada się na liczbę osób przystępujących do egzaminów maturalnych i zawodowych. Ponadto wyjaśniła, że *pytania na egzaminie czy na maturze są tak sformułowane, że uczniowie nie rozumieją polecenia, nie raz proszą o przetłumaczenie, niestety zespół nadzorujący nie może przetłumaczyć, bo to niedozwolone.* Wskazała, że gdyby egzaminy zawodowe odbywały się elektronicznie i na monitorze znajdowało się okienko tłumacza języka migowego, uczniowie mieliby większą szansę na zdanie egzaminu. Podkreśliła ponadto, że zarówno poziom egzaminów maturalnych, jak i programy nauczania nie są dostosowane do poziomu uczniów z wadą słuchu. Dotyczy to również podręczników, które są *napisane językiem niezrozumiałym dla głuchych* oraz pomocy dydaktycznych np. filmów edukacyjnych z lektur, które nie są opracowane z napisami czy tłumaczem języka migowego. To powoduje, że czytanie lektur dla uczniów jest za trudne. Wyjaśniła ponadto, że uczniowie, którzy mają świadomość, że *nie dadzą rady, wolą nie podchodzić do matury.*

Wszyscy składający w ww. zakresie wyjaśnienia podkreślili, że oprócz pracy w szkole oraz podczas zajęć dodatkowych niezwykle istotna jest praca ucznia w domu, jego samokształcenie i współpraca rodziców ze szkołą.

(akta kontroli str. 487-489, 497-504)

2.5. Ośrodek nie gromadził informacji o losach absolwentów z wadą słuchu w sposób sformalizowany.

Dyrektor wyjaśniła, że informacje o dalszych losach absolwentów pozyskiwane są na spotkaniach w Polskim Związku Głuchych i innych stowarzyszeniach, a także z portali społecznościowych czy też informacji od rodziców. Dyrektor podkreśliła, że absolwenci pozostają w stałym kontakcie z Ośrodkiem, który udziela również wsparcia w poszukiwaniu pracy. Na terenie placówki organizowane były spotkania z przedstawicielami Polskiego Związku Głuchych. Ponadto szkoła współpracowała z organizacjami wspierającymi niesłyszących - Duszpasterstwem Niesłyszących Archidiecezji Łódzkiej, Stowarzyszeniem Niepełnosprawni - Sprawni, Rzecznikiem Osób Niepełnosprawnych. Ośrodek współpracował ponadto z Okręgową Komisją Egzaminacyjną i przyjmował absolwentów z wadą słuchu z innych szkół na egzamin maturalny.

Placówka organizowała także grupy beneficjentów niesłyszących korzystających ze wsparcia w ramach projektu finansowanego ze środków Unii Europejskiej „4 Kroki Zachód” realizowanego przez Polski Związek Głuchych. Celem projektu³⁷ było podniesienie aktywności edukacyjno-zawodowej oraz zwiększenie zdolności do zatrudnienia absolwentów SOSW z wadami słuchu, a także pozyskanie

³⁷ Dla osób z terenu województw: łódzkie, wielkopolskie, zachodniopomorskie, śląskie, dolnośląskie, lubuskie (www.pzg.org.pl, dostęp: 20 kwietnia 2022 r.).

kwalifikacji zawodowych i doświadczenia zawodowego. Ponadto absolwenci poszukujący pracy mogli liczyć na wsparcie pedagoga w kontaktach z pracodawcami czy też urzędami.

(akta kontroli str. 478-481)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W latach objętych kontrolą łącznie w dziewięciu oddziałach³⁸, w których uczyli się uczniowie z różnymi rodzajami niepełnosprawności liczba uczniów była wyższa (od jednej do dziewięciu osób) niż dopuszczalna wskazana w § 6 ust. 6 pkt 4 i 9 Rozporządzenia MEN w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół, który stanowi, że liczba uczniów w oddziale szkoły specjalnej i oddziale specjalnym w szkole ogólnodostępnej wynosi w oddziale dla uczniów niesłyszących i słabosłyszących - nie więcej niż 8, a w oddziale dla uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności nie więcej niż 5.

Dyrektor wyjaśniła, że Ośrodek jest placówką kształcąca młodzież z różnymi niepełnosprawnościami, jedyną tego typu w województwie łódzkim i cieszy się dużym zainteresowaniem wśród młodzieży. Wskazała, że każdy uczeń, który złoży wymagane dokumenty jest do Ośrodka przyjmowany. Podkreśliła, że *biorąc pod uwagę warunki lokalowe, ekonomiczne, a także trudność z pozyskaniem nauczycieli z pełnymi kwalifikacjami (szczególnie przedmiotów zawodowych) nie mogła podzielić oddziałów na mniej liczne grupy.*

(akta kontroli str. 482-486)

2. Uczniom z niepełnosprawnością słuchu nie zapewniono możliwości udziału w zajęciach rewalidacyjnych trwających 60 minut, co było niezgodne z dyspozycją § 10 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli. Zajęcia w wymiarze tygodniowym trwały 45 minut³⁹. Ponadto biorąc pod uwagę godziny lekcyjne, dla czterech oddziałów⁴⁰ liczba godzin rewalidacyjnych była niższa od wymaganej Rozporządzeniem MEN w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół od jednej do trzech godzin.

Dyrektor wyjaśniła, że zajęcia rewalidacyjne odbywają się pomiędzy innymi obowiązkowymi zajęciami szkolnymi i biorą w nich udział uczniowie różnych klas. Ze względu na konieczność zachowania higieny pracy nie ma możliwości przedłużania zajęć o 15 minut kosztem przerw dla ucznia. Nauczyciele prowadzący zajęcia rewalidacyjne, uczą również innych przedmiotów obowiązkowych we wszystkich placówkach wchodzących w skład Ośrodka. Taka sytuacja uniemożliwia ułożenie planu zajęć dla

³⁸ W roku szkolnym 2021/2022 w: klasie pierwszej liceum ogólnokształcącego, klasie pierwszej branżowej szkoły I stopnia (kucharz niesłyszący), klasie pierwszej technikum (grafik), klasie trzeciej branżowej szkoły I stopnia (monter) oraz klasie trzeciej liceum ogólnokształcącego liczba uczniów wynosi odpowiednio: sześć, sześć, siedem, osiem i osiem osób w oddziałach, w których uczą się uczniowie z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w roku szkolnym 2020/2021 liczba uczniów w oddziałach klasy drugiej w liceum ogólnokształcącym oraz szkole branżowej I stopnia (monter/ogrodnik) wyniosła odpowiednio osiem i dziewięć, zaś w roku szkolnym 2019/2020 liczba uczniów w oddziałach klasy pierwszej w liceum ogólnokształcącym oraz szkole branżowej I stopnia (monter/ogrodnik) wyniosła odpowiednio: osiem i 14.

³⁹ Liczba godzin zajęć rewalidacyjnych ujętych w IPET odpowiadała liczbie godzin w planach zajęć uczniów przy założeniu, że godzina zajęć rewalidacyjnych wynosi 45 minut.

⁴⁰ W roku szkolnym 2021/2022 w planie zajęć dla klasy trzeciej liceum ogólnokształcącego, w roku szkolnym 2020/2021 w planie zajęć dla klasy drugiej liceum ogólnokształcącego i drugiej klasy szkoły branżowej I stopnia (log/mon.), zaś w roku szkolnym 2019/2020 dla klasy pierwszej Liceum Ogólnokształcącego uwzględniono odpowiednio 11, dziewięć, siedem i 11 godzin zajęć rewalidacyjnych.

poszczególnych oddziałów z uwzględnieniem godzin rewalidacyjnych w wymiarze 60 minut. Dyrektor dodała, że w IPET-ach wskazywano jednostkę zajęć rewalidacyjnych, bez określenia łącznego ich czasu w godzinach zegarowych.

(akta kontroli str. 482-486, 512-514)

3. W poddanych analizie IPET nie określono zakresu współdziałania z: poradniami psychologiczno-pedagogicznymi w tym specjalistycznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli, organizacjami pozarządowymi lub innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży, do czego zobowiązywał § 6 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym⁴¹.

Dyrektor wyjaśniła, że zgodnie z rozporządzeniem w sprawie warunków organizowania kształcenia, *wsparcie ze strony innych podmiotów i zakres współdziałania następuje w zależności od potrzeb*. Ośrodek współpracuje z działającą na terenie miasta poradnią specjalistyczną wyznaczoną do diagnozowania i wspierania uczniów z wadą słuchu w zakresie wydawania orzeczeń, a także z organizacjami wspierającymi uczniów z wadą słuchu (Polski Związek Głuchych, poradnie badania słuchu, fundacje). Nie zostało to jednak formalnie określone w IPET.

(akta kontroli str. 425-475, 508-514)

Zdaniem NIK, o ile przywołane rozporządzenie rzeczywiście nie wskazuje na obowiązek współpracy z: poradniami psychologiczno-pedagogicznymi w tym specjalistycznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli, organizacjami pozarządowymi lub innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży, to nakłada ono obowiązek określenia w IPET zakresu współdziałania, uzależniając go od zaistniałych potrzeb. Jak wynika z przytoczonych wyjaśnień oraz zgromadzonej w toku kontroli dokumentacji, współdziałanie takie faktycznie miało miejsce, a skoro tak, to zakres przedmiotowego współdziałania należało, możliwie rzetelnie, adekwatnie do podejmowanych działań, określić w IPET.

OCENA CZĄSTKOWA

W opracowywanych w Ośrodku programach edukacyjno-terapeutycznych rzetelnie uwzględniano indywidualne potrzeby uczniów określane w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego. W wyniku przeprowadzonej wizytacji zajęć lekcyjnych w opinii biegłej w pełni dostosowano warunki, narzędzia i metody pracy do możliwości uczniów z wadą słuchu, a także realizowano założenia indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych. W ramach zajęć rewalidacyjnych uwzględniono i realizowano w szczególności rozwijanie umiejętności komunikacyjnych poprzez naukę języka migowego PJM. W okresie pandemii COVID-19 Dyrektor zapewniła uczniom z wadą słuchu możliwość udziału w zajęciach lekcyjnych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Jednakże w oddziałach, w których uczyli się uczniowie z różnymi rodzajami niepełnosprawności, liczba uczniów przekraczała wskazany w rozporządzeniu w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół limit pięciu uczniów w oddziale. Ponadto w planach zajęć czterech oddziałów, w których uczyli się uczniowie niesłyszący lub słabosłyszący nie zapewniono wymaganej

⁴¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1309, dalej: rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia.

rozporządzeniem liczby godzin zajęć rewalidacyjnych. Poza tym wszystkie zajęcia rewalidacyjne realizowane były w wymiarze 45 minut a nie w wymaganym rozporządzeniem w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół, czasie 60 minut.

IV. Wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

1. Podjęcie działań mających na celu dostosowanie liczebności oddziałów do stopnia niepełnosprawności uczniów.
2. Realizacja zajęć rewalidacyjnych w wymaganym przepisami czasie 60 minut.
3. Zapewnienie, że nauczycielami uczniów z niepełnosprawnością słuchu będą osoby posiadające kwalifikacje do zajmowania takiego stanowiska lub uzyskanie zgody organu sprawującego nadzór pedagogiczny na zatrudnienie nauczycieli niespełniających koniecznych na tym stanowisku warunków.
4. Rzetelne określanie w indywidualnych programach zakresu współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz placówkami doskonalenia nauczycieli.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Łodzi. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Łódź, 9... maja 2022 r.

Kontroler
Małgorzata Chojnacka
specjalista k.p.

podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Łodzi
p.o. Dyrektor
Piotr Walczak

podpis